

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 9021/20

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ד' מינץ
כבוד השופט י' אלרון

העותרים: 1. עזבון המנוח אהוביה סנדק ז"ל
2. אברהם סנדק
3. איילת סנדק
4. חוננו ארגון להגנה משפטית לאומית

נ ג ד

המשיבה: משטרת ישראל - ימ"ר תל אביב
עתירה למתן צו על תנאי ובקשה למתן צו ביניים

תאריך הישיבה: כ"ט בטבת התשפ"א (13.01.2021)

בשם העותרים: עו"ד מנשה יאדו ועו"ד חיים בלייכר
בשם המשיבה: עו"ד ענת גולדשטיין

פסק-דין

השופט י' עמית:

בעתירה שלפנינו מבקשים העותרים להורות למשטרת ישראל לחדול מחקירת מותו של אהוביה סנדק ז"ל (להלן: המנוח), וזאת בטענה כי הסמכות לערוך את החקירה מצויה בידי המחלקה לחקירת שוטרים (להלן: מח"ש).

רקע עובדתי ותמצית טענות הצדדים

1. במוקד העתירה דנן עומד אירוע טרגי שהתרחש ביום 21.12.2020. לפי המתואר בתגובה המקדמית שהגישה המדינה, מספר חשודים השליכו אבנים לעבר פלסטינים בכביש באזור מעלה מכמש, ולאחר שהבחינו בניידת משטרה החלו להימלט. במהלך המרדף המשטרתי נוצר מגע בין הרכב המשטרתי לרכבם של החשודים, ולאחר מכן רכבם של החשודים התהפך והמנוח מצא את מותו. מההחלטות שניתנו בבקשה להאריך את

מעצרים של החשודים, עולה לכאורה כי מלבד המנוח היו ברכב ארבעה אנשים, שניים בגירים ושניים קטינים (להלן יחד: החשודים).

במאמר מוסגר: בפסקה 1.2 לעתירה נאמר כי לצורך ההליך דנן אין מחלוקת "כי המנוח נהג ברכב על ציר העלייה לבסיס בעל חצור ונמלט מרכב משטרתי שביצע אחריו מרדף" (הדגשה הוספה – י"ע). כך נכתב ככל הנראה על פי המידע שהיה ידוע לעותרים בעת הגשתה, ובמהלך הדיון שנערך בפנינו, ביקשו העותרים לתקן אמירה זו.

2. העותרים – עזבון המנוח, הוריו ועמותת "חוננו" – הגישו את עתירתם ביום 24.12.2020. לטענתם, קיים חשד כי במהלך המרדף נגחו השוטרים באמצעות הרכב המשטרתי ברכב הנמלט, ובעקבות כך הועף הרכב הנמלט לצד הדרך, מה שהוביל למות המנוח. העותרים ציינו כי הגישו תלונה למח"ש נגד השוטרים בגין ביצוע עבירה של רצח באדישות לפי סעיף 300(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין).

בעתירתם ציינו העותרים כי לגישת המדינה, קיים חשד נגד החשודים כי לא דיווחו לשוטרים על הימצאות המנוח ברכב, ובכך מנעו את איתורו, ושמא את הצלתו. לדברי העותרים, לאחר שהוארך מעצרים של החשודים בשל עבירות של יידוי אבנים והימלטות מרכב משטרתי, בא כוחם קיבל הודעה על כוונת המשטרה לחקור אותם גם בחשד לגרימת מותו של המנוח ברשלנות. אלא שלטענת העותרים, משעה שישנם שוטרים החשודים גם הם בגרימת מותו של המנוח, אזי לפי סעיף 49ט(ב) לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: פקודת המשטרה או הפקודה) ופקודת מטא"ר 06.03.06 (להלן: פקודת מטא"ר), למשטרה אין סמכות לחקור את מותו של המנוח, והחקירה צריכה להתבצע על ידי מח"ש; ואין לקבל מצב שבו המשטרה חוקרת את אשמתם של החשודים, ובכך חותרת להוכיח את חפותה שלה. עוד נטען בעתירה להפליה בין החשודים הנחקרים באזהרה בגין מות המנוח, לבין השוטרים המעורבים באירוע.

3. מנגד, המדינה טוענת כי האירוע – ככל שהוא נוגע לחלקם של השוטרים – נבדק על ידי מח"ש, בהתאם לסמכותה לפי סעיף 49ט(א) לפקודה. במקביל, ככל שהאירוע נוגע לחשדות העולים כלפי האזרחים החשודים, לרבות בשל גרימת מותו של המנוח – הרי שהוא נחקר על ידי משטרת ישראל. בהקשר זה, המדינה מוסיפה כי בשל מעורבותם של שוטרים ממחוז ש"י באירוע, החקירה הועברה למחוז תל אביב במשטרה.

לטענת המדינה בתגובתה, מיד עם קרות האירוע הגיעו חוקרים של מח"ש לזירת האירוע. בהמשך החליטה מח"ש לפתוח בחקירה פלילית, ובעקבות כך נחקרו תשעה שוטרים, ארבעה מהם באזהרה. עוד טוענת המדינה כי בשל הממשקים בין החקירות ביחס לשלב התאונה ולהתהפכות הרכב, הורה המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) על הקמת צוות חקירה משותף למשטרה ולמח"ש (להלן: צח"ם), תוך מתן הוראה בדבר קדימות ברורה לפעולות החקירה אשר נדרשות על ידי מח"ש לצורך חקירת החשד כלפי השוטרים. לדברי המדינה, חקירות משותפות למשטרה ולמח"ש נערכות במקרים רבים שבהם ישנה מעורבות משמעותית של אזרחים באירועים הנטענים. כאשר למקרה דנן, נטען כי יש צורך למצות את שני כיווני החקירה מבלי להפריד ביניהם ומבלי להמתין למיצויה של אחת החקירות בטרם מיצויה של האחרת. בהיבט המשפטי, המדינה טוענת כי אין בסיס לטענת העותרים שלפיה המשטרה נעדרת סמכות לחקור את האזרחים החשודים, ומכל מקום, לא קמה עילה להתערב בשיקול דעתם של גורמי החקירה והתביעה, להם מסור שיקול דעת רחב לגבי אופן ניהול חקירות והליכים פליליים.

4. לאחר הגשת עתירתם הגישו העותרים מספר הודעות מעדכנות. אל הודעתם הראשונה צירפו את פרוטוקול הדיון בבקשה להאריך את מעצרו של שני החשודים הקטינים שהתקיים ביום 24.12.2020 בבית המשפט לנוער שבבית משפט השלום בתל אביב-יפו (מ"י 48738-12-20). לטענת העותרים, מהדברים שמסר נציג המשטרה בדיון ניתן ללמוד, בין היתר, על "העמקה של מעורבות המשטרה בחקירה עצמה"; על כך שהמשטרה תחקור הן את שלב התאונה והן את מה שאירע לאחר מכן; ועל התנהלות סניגוריאלי של המשטרה כלפי השוטרים הנחקרים לעומת התנהלות קטגוריאלי כלפי הנמלטים החשודים. עוד נטען כי הקמת הצח"ם אינו עולה בקנה אחד עם הוראות פקודת המשטרה, וכי "הציבור מתרעם על כך שהמשטרה מוזמנת לחוקר [צ"ל לחקור – י"ע] מוות לו היא גרמה".

הודעה מעדכנת שניה הוגשה על ידי העותרים ביום 29.12.2020. אל הודעה זו צירפו העותרים פרוטוקול של הדיון בבקשה להארכת מעצרו של שני החשודים הבגירים שנסעו ברכב יחד עם המנוח (מ"י (שלום ת"א) 48521-12-20). לטענתם, הפרוטוקול מלמד בין היתר על "חקירה חד צדית מסוכנות ומעוותת באופן חסר תקדים" (כך במקור – י"ע), ועל "חתירה בלתי מתפשרת של החוקרים לזיכוי וניקוי החברים שלהם מכל אשם והטלת כל האשמה על הצעירים שנפגעו כזכור מאחור בידי הרכב המשטרתי".

ביום 11.1.2020 הגישו העותרים הודעת עדכון שלישית במספר, אליה צירפו את פרוטוקול הדיון בבקשה נוספת להארכת מעצרו של החשודים הקטינים שהתקיים ביום

10.1.2020. לטענתם, הפרוטוקול מלמד בין היתר על "האשמה יתרה ונחרצת מצד חוקרי הימ"ר כנגד האזרחים באופן המבטא את הנגיעה שיש לחוקרים בעניין הנחקר"; על הפרעה למלאכת הסניגור; ועל "אסימטריה שבחקירת המקרה אשר נגרמת כתוצאה מפיצול החקירה לשתי יחידות חוקרות תחת ייחודה לחקירה מח"ש בלבד". עוד נטען בהודעת העדכון כי אחד השוטרים המעורבים נעצר לאחר שהעביר גרסה לעיתונאי קלמן ליבסקינד, ככל הנראה בשל פנייתו של בא כוח העותרים למשנה לפרקליט המדינה.

5. מלבד הסעד המבוקש בעתירה, ביקשו העותרים כי יינתן צו ארעי המורה על הפסקת הליכי החקירה המשטריים בנושא מותו של המנוח. בהחלטותיו מיום 24.12.2020 ומיום 25.12.2020 דחה השופט שטיין את הבקשה למתן צו ארעי. בקשות נוספות שהוגשו מצד העותרים למתן צו ארעי ולהקדמת מועד הדיון – נדחו גם הן (החלטת השופט שטיין מיום 30.12.2020 והחלטה נוספת מאותו היום שניתנה על ידי).

דיון והכרעה

6. בראש ובראשונה, לנוכח שורת ההודעות שהגישו העותרים, דומה כי עלינו לתחום היטב את גבולותיו של הדיון בעתירה זו. איננו מצויים בדיון בבקשה להארכת מעצר של חשוד או בערר על החלטת מעצר, ואיננו נמצאים בגדרו של הליך פלילי עיקרי שבגדרו מתבררת שאלת אשמתו של נאשם. לפיכך, סוגיית קיומה של עילת מעצר או אחריות פלילית של מאן דהו, וטענות עובדתיות לגבי ההתרחשויות ביום האירוע או לגבי אופן ניהול החקירה – אין מקומן להתברר בגדרו של ההליך דנן. במוקד העתירה שלפנינו ניצבת שאלת סמכותה של המשטרה להיות מעורבת בחקירת האירוע, ולצדה שאלת סבירות החלטת רשויות האכיפה והתביעה לגבי אופן ניהול החקירה. הא ותו לא. נפתח בשאלת הסמכות.

7. העותרים סומכים יתדותיהם על סעיף 49ט לפקודת המשטרה הקובע כדלקמן:

סמכות חקירה

49ט. (א) על אף האמור בכל דין, חקירה של עבירה כמשמעותה בתוספת הראשונה, אשר בביצועה חשוד שוטר, לא תיערך בידי משטרת ישראל, אלא בידי המחלקה לחקירת שוטרים שבמשרד המשפטים (להלן – המחלקה).

(ב) האמור בסעיף קטן (א) יחול גם כאשר שוטר חשוד בביצוע עבירה ביחד עם אחר, והמחלקה מוסמכת לחקור גם מי שמעורב בביצוע העבירה ואינו שוטר, הכל בכפוף לאמור בתוספת הראשונה.

(ג) אין באמור בסעיף זה כדי למנוע מהמשטרה לחקור בעבירה לפני שנודע לה כי שוטר מעורב בביצועה.
 (ד) שר המשטרה ושר המשפטים, באישור ועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת, רשאים לשנות את התוספת הראשונה.

כן הפנו העותרים לסעיף 2 לפקודת מטא"ר 06.03.06, שזו לשונו:

"2. תחומי האחריות של מח"ש ושל משטרת ישראל
 א. עבירות המפורטות בתוספת הראשונה לפקודת המשטרה (נוסח חדש) התשל"א-1971, שהחשודים בביצוען הן אנשי משטרה או אזרחים, החשודים בביצוע עבירות יחד עם אנשי משטרה, תיחקרנה על ידי מח"ש. להלן סוגי העבירות: [...]"

טענת העותרים היא, כי משעה שבמקרה דנן החשד בגרימת מותו של המנוח מכוון הן כנגד השוטרים הן כנגד האזרחים שנסעו עמו ברכב הנמלט, אזי יש תחולה לסעיף 49ט(ב) לפקודה, השולל מהמשטרה את הסמכות לחקור את האירוע ומעניק למח"ש את הסמכות הבלעדית לביצוע החקירה כולה. לגישת העותרים, כך גם מורה סעיף 2(א) לפקודת מטא"ר המובא לעיל. לגישת העותרים, פרשנות תכליתית של הסעיף מלמדת על כך שבכל אירוע שבו מעורב שוטר ואזרח, הסמכות לחקירה נתונה בידי מח"ש בלבד.

8. דין הטענה להידחות, שכן בפרשנותם מגלים העותרים פנים שלא כהלכה בהוראות פקודת המשטרה ופקודת מטא"ר. אסביר.

סעיף 49ט(א) לפקודת המשטרה מורה לנו כי מקום שבו שוטר חשוד בביצוע עבירה, סמכות החקירה תהא נתונה למח"ש ולא למשטרת ישראל. סעיף 49ט(ב) מוסיף על כך ומורה לנו כי מקום שבו "שוטר חשוד בביצוע עבירה ביחד עם אחר", אזי יחול ס"ק (א), כך שהסמכות לביצוע החקירה תהא נתונה גם כן למח"ש.

פשוטו של מקרא ש"השוטר" ו"האחר" החשודים בביצוע עבירה "ביחד", שאליהם מתייחס ס"ק (ב) – הם בבחינת שותפים לעבירה. כך גם עולה מדברי ההסבר לסעיף 49ט, ואביא את הדברים כלשונם:

"חקירת עבירות אשר בביצוען חשודים שוטרים הינה רגישה וחשובה. חשיבותה נובעת מן הניגועה [כך במקור – י"ע] שיש לה לשלטון החוק, לתיפקודה התקין של המשטרה ולכיבוד חריות הפרט.

[...]

סעיף קטן (א) קובע במפורש כי חקירה של עבירה [...] אשר בביצועה חשוד שוטר, לא תחקר בידי המשטרה, אלא בידי המחלקה שהוקמה במשרד המשפטים (להלן – המחלקה).

[...]

סעיף קטן (ב) מקנה למחלקה את הסמכות לחקור בעבירות גם באותם מקרים שבהם החשד הוא כי העבירה בוצעה בידי שוטר ביחד עם מי שאינו שוטר [...] " (ה"ח 2114, עמ' 218, ההדגשה הוספה – י"ע).

זאת ועוד. התוספת הראשונה – שאליה מפנה סעיף 49ט(א) – קובעת כי סמכות מח"ש לחקור שוטר החשוד כי ביצע עבירה, תחול על כל עבירה שהיא, למעט העבירות הבאות:

- (1) עבירה שעונשה מאסר שאינו עולה על שנה, אלא אם כן פרקליט המדינה והמפקח הכללי קבעו שהעבירה תחקר בידי המחלקה;
- (2) עבירת תעבורה כהגדרתה בסעיף 1 לפקודת התעבורה;
- (3) עבירה שרשות אחרת, שאינה המשטרה, מוסמכת לחקור בה על פי דין;
- (4) עבירה שביצע שוטר ביחד עם אחר, ומנהל המחלקה, בהתייעצות עם ראש אגף החקירות במשטרה, קבע כי חלקו של השוטר בביצוע אותה עבירה – משני;
- (5) עבירות הנובעות מאירועים מיוחדים שקבעו פרקליט המדינה והמפקח הכללי.

ס"ק (4) לתוספת אך מחזק את הפרשנות הטבעית שלפיה יש לפרש את סעיף 49ט(ב), כך שסמכות מח"ש לחקור שוטר שביצע עבירה עם אחר, תחול מקום בו מדובר בשותפות לעבירה. אף פקודת מטא"ר מחזקת מסקנה זו, שכן היא מתייחסת לעבירות "שהחשודים בביצוען הן אנשי משטרה או אזרחים, החשודים בביצוע עבירות יחד עם אנשי משטרה".

9. אין תימה אפוא כי לפי הפרשנות הנהוגה בשגרה על ידי מח"ש עצמה, הסמכות המסורה בידיה מכוח סעיף 49ט(ב) רלוונטית למקרים שבהם השוטר והאזרח ביצעו עבירה משותפת, במובן של "צדדים לעבירה" לפי חוק העונשין או קשירת קשר לפי סעיף

499 לחוק העונשין (כך לפי תגובת המדינה בפסקה 14). ברי כי לא זה המקרה שלפנינו, שכן איננו עוסקים בעבירה שבוצעה יחד על ידי החשודים שנמלטו ברכב ועל ידי השוטרים שדלקו בעקבותיהם. די בכך כדי לדחות את טענת העותרים כי המשטרה נעדרת סמכות לחקור את האזרחים המעורבים באירוע המצער שהוביל למות המנוח.

10. המדינה ציינה בתגובתה כי "קיום חקירות משותפות על ידי מח"ש ומשטרת ישראל נעשה במקרים רבים, כגון המקרה דנן, בהם ישנה מעורבות משמעותית של אזרחים באירועים הנחקרים". ככל שסעיף 49ט(ב) לפקודת המשטרה מצריך פרשנות, ולטעמי הדברים ברורים ואינם מצריכים פרשנות, הרי שהלכה פסוקה עמנו כי לצורך פרשנות חוק, רשאי בית המשפט להביא בחשבון את פרשנות הרשות הלכה למעשה ואת הפרקטיקה הנוהגת (בג"ץ 6395/98 אלקושי נ' קצין התגמולים משרד הבטחון, פ"ד נד(1) 454, 462 (1999) והאסמכתאות שם; רע"א 3572/96 אקסלברד נ' מנהל מס רכוש איזור חדרה, פ"ד נב(5) 385, 407-408 (1998); עוד לאימוץ פרשנות הרשות המינהלית ראו ע"א 7488/16 זליגמן נ' הפניקס חברה לביטוח בע"מ (31.5.2018) שלגביו תלוי ועומד כיום דיון נוסף 4960/189)).

11. העותרים צירפו לעתירתם גם את מכתבו של ח"כ בצלאל סמוטריץ' מיום 23.12.2020, שבו פנה אל היועץ המשפטי לממשלה ואל מ"מ פרקליט המדינה בדרישה להורות למשטרה לחדול מהחקירה לאלתר ולאפשר למח"ש למצות את החקירה. במכתב זה הסתמך ח"כ סמוטריץ' על הנחיית פרקליט המדינה מס' 2.18. אלא שהנחייה זו עוסקת "בתיקי חקירה בהם קיים חשד לתקיפת שוטר, או לעבירה אחרת ע"י אזרח חשוד, כאשר במהלך חקירת החשוד מעלה הלה טענה לשימוש בכוח של שוטר נגדו". מכאן, שגם בהנחייה זו אין כדי לסייע לעותרים. נהפוך הוא, סעיף 4 להנחייה קובע כלהלן:

"כדי להבטיח בקרה מקצועית חיצונית על טענות בדבר שימוש בכוח שלא כדין ע"י שוטרים, מחויבת המשטרה להעביר לבדיקת מח"ש – שהיא גורם מקצועי חיצוני למשטרה, השייך לפרקליטות המדינה – כל מקרה בו העלה חשוד בחקירת משטרה טענה נגד שוטרים, וזאת על דרך של העברת תיעוד חקירתו של האזרח, בצירוף טופס תלונה ייעודי נלווה, שהעתקו יימסר גם לאזרח ובו יפורטו פרטי תלונתו. כן יימסר לאזרח מכתב מאת מח"ש, המיידעו בדבר הצורך בהתייצבותו במשרדי מח"ש לצורך קידום הטיפול בתלונתו. ככל שהאזרח ייענה להזמנה ובעקבות התייצבותו ייפתח תיק במח"ש ויתנהלו שתי החקירות במקביל, זו של מח"ש וזו המשטרתית, יש לוודא קיומו של תיאום בין החקירות והעברת חומרי החקירה שנאספו בכל אחת מן החקירות, אל החקירה המקבילה".

סעיף זה מאשש את טענתה של המדינה, כי לא רק שאין דבר יוצא דופן בחקירת אירוע הן על ידי מח"ש והן על ידי המשטרה, אלא שהדברים מקובלים ונוהגים בפרקטיקה. כאמור, העותרים טענו כי למשטרה אין סמכות לחקור את הפרשה, אך דומה כי ההיפך הוא הנכון ולמח"ש אין סמכות לחקור את החשודים-האזרחים בפרשה.

12. הפרקטיקה שלפיה פועלים המשטרה ומח"ש באירוע שבו מעורבים שוטרים ואזרחים, מעוגנת בהגיון ובשכל הישר. קשה להלום חקירה שאינה מתכללת את כל האירוע על מנת לקבל את התמונה המלאה. במקרה דנן, וכפי שהוסבר על ידי באת כוח המדינה במהלך הדיון, המדובר בצוות מְשַׁתָּף אשר חוקר שתי קבוצות של חשודים, האחת – קבוצת ארבעת הנערים שנחקרת על ידי המשטרה; והשנייה – קבוצת השוטרים שנחקרת על ידי מח"ש, וכבר בעת הקמת הצח"ם ניתנה הנחייה שיש לקדם תחילה את חקירת השוטרים. לאור רגישות הנושא, החקירה הועברה לימ"ר תל אביב, כי פרקליטות מחוז ירושלים מלווה את חקירת המשטרה ופרקליטות מחוז ת"א מלווה את חקירת מח"ש, והכל נעשה בליווי של המשנה לפרקליט המדינה.

13. ומזווית נוספת: אילו הלכנו בדרכם של העותרים, היה נוצר מצב מוזר שבו הליכי המעצר של ארבעת החשודים שנעצרו היו "מותלים" עד לסיום החקירה של מח"ש. תוצאה זו קשה להלום. אף קשה להלום כי מח"ש תחקור את ארבעת החשודים תחילה בכובעם כמתלוננים ולאחר מכן בכובעם כחשודים.

14. כתימוכין לפרשנות המוצעת על ידו לגבי סעיף 49ט לפקודת המשטרה, הפנה בא כוח העותרים בדיון שהתקיים לפנינו לפסק דינו של בית משפט השלום בקריות (כב' השופט י' טורס) בת"פ 44405-06-16 דניאל נ' מדינת ישראל (27.11.2017). אלא שעיון בפסק הדין מלמד כי לא זו בלבד שהדברים שעליהם הסתמך בא כוח העותרים נאמרו למעלה מן הצורך, אלא שהתשתית העובדתית שעמדה בבסיס פסק הדין שונה עד מאוד מזו שבמקרה שלפנינו. באותו מקרה דובר בסכסוך פרטי בין שכנים שהגישו תלונות הדדיות בגין תקיפה, כאשר בדיעבד התברר כי אחד השכנים הוא שוטר, מה שהוביל לכך שהשוטר כלל לא נחקר, בעוד שנגד השכן-האזרח הוגש כתב אישום. בית משפט השלום הביע דעתו כי נכון היה להעביר את הטיפול באירוע כולו לחקירת מח"ש, אך נזהר בדבריו ונמנע מלקבוע כי סעיף 49ט לפקודה שולל את סמכותה של המשטרה לחקור את האזרח המעורב באירוע שבו קיימות תלונות הדדיות, תוך שהוא מוסיף כי "לכל הפחות ניתן לומר כי מרגע [שבו השוטר הפך לחשוד] קמה למח"ש סמכות מקבילה לחקור גם את האזרח

ומשכך על המשטרה למשוך ידה מכך ולאפשר למח"ש לחקור את האירוע בכללותו" (שם בפסקה 19, ההדגשה הוספה – י"ע).

מכל מקום, ברי כי נסיבות אותו מקרה שהובילו את בית המשפט להביע את דעתו, שונות מיסודן מנסיבות המקרה שלפנינו, באשר איננו עוסקים באירוע נקודתי של תקיפה, שלגביו הוגשו תלונות הדדיות של שני המעורבים. לפנינו אירוע מורכב הבנוי מארבע "חוליות" העוקבות זו אחר זו מבחינה כרונולוגית: יידוי האבנים; ההימלטות מהמשטרה; המגע בין רכב המשטרה לרכב הנמלט; וההתרחשויות לאחר התהפכות הרכב הנמלט. במצב שכזה, ברי כי העברת חקירת האירוע כולו לידי מח"ש מעוררת קושי מהטעמים שעליהם עמדנו לעיל, ואינה מתיישבת כלל עם הוראת סעיף 49ט לפקודת המשטרה.

15. באשר לסבירות החלטת גורמי האכיפה והתביעה, הלכה מושרשת היא כי לרשויות האכיפה והתביעה מוקנה שיקול דעת רחב בשאלת הפתיחה בחקירה פלילית ואופן ניהולה; כי מידת התערבותו של בית המשפט בשיקול דעתן היא מצומצמת ושמורה למקרים חריגים ביותר; וכי הדברים יפים אף ביתר שאת מקום שבו מדובר בחקירה תלויה ועומדת שטרם מוצתה (ראו, מבין רבים, בג"ץ 4267/17 התנועה למען איכות השלטון בישראל בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 6 והאסמכתאות שם (24.7.2017)); על היקף ההתערבות המצומצם בשיקול דעת רשויות אכיפת החוק והתביעה בנושאים שונים לאורך כל שלבי ההליך הפלילי, ראו גם הסקירה בבג"ץ 3194/20 הליכוד תנועה לאומית ליבראלית נ' היועץ המשפטי לממשלה, פסקה 1 לפסק דיני (29.12.2020)). אין לומר כי המקרה דנן נכנס בגדרם של מקרים חריגים אלו.

די באמור לעיל כדי לדחות את העתירה.

16. מספר הערות בשולי הדברים, אך לא בשולי חשיבותם.

א. העתירה הובאה בדחיפות בפני שופט תורן והסעד שנתבקש בה הוא "להורות למשיבה לנמק מדוע לא תפסיק לאלתר מחקירת המוות של אהוביה סנדק ז"ל (להלן: 'המנוח') [...] היות ומדובר בחקירה חיה שמתנהלת כעת ממש ולאור הטענות מבוקש ליתן צו ארעי האוסר על המשטרה להמשיך בחקירת המוות עד לקיום דיון בבקשה".

על פניו, המדובר בסעד חסר תקדים של הפסקת חקירה בעיצומה, ולא בכדי לא הצביעו העותרים על סעד דומה שנתבקש ונתקבל בפסיקה.

ב. בזהירות הראויה אומר כי דומה שהעותרים מדברים בשני קולות. במסגרת העתירה דנן מבקשים העותרים כי החקירה תיערך על ידי מח"ש, מאחר שאין להם אמון במשטרה, ומכלל לא לגבי המשטרה אתה למד שיש להם אמון במח"ש. אך "עוד זה מדבר וזה בא", מתברר כי בשעה שהעתירה נדונה לפנינו, הוגשה על ידי העותרים עצמם בקשה לבית משפט השלום למינוי חוקר סיבות מוות על פי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח-1958. מעיון בבקשה עולה כי העותרים מייחסים למח"ש ולעומדת בראשה שורה של מחדלים, וכפי שנכתב באותה בקשה "המדינה הוכיחה כי המחלקה לחקירות שוטרים אינה מסוגלת לחקור את נסיבות מותו של הנער אהוביה ז"ל", הגם שבהמשך הדברים נכתב כי "במח"ש משרתים חוקרים ראויים ואולם כי ההנהגה הנוכחית מונעת חקירה יסודית של הריגתו של הנער אהוביה ז"ל ע"י השוטרים". בשורה התחתונה, העותרים ביקשו מבית משפט השלום מינוי חוקר חקירת סיבות מוות לאור חוסר אמון במח"ש, זאת בעודם עומדים בפנינו ומסבירים מדוע מח"ש היא הגוף שצריך לנהל את החקירה.

ג. כפי שנמסר על ידי באת כוח המדינה, החקירה נמצאת בשלבים מתקדמים של השלמות חקירה. כל עוד החקירה טרם נסתיימה יש להידרש במשנה זהירות לתמונה העובדתית ולשרשרת האירועים שהביאה למותו של המנוח. בכפוף להסתייגות זו, התמונה הלכאורית (להבדיל מראיות לכאורה) והראשונית כפי שמצטיירת מפרוטוקולי דיוני המעצרים שצורפו על ידי העותרים לעתירתם היא כלהלן:

(-) המנוח וארבעה נוספים, שניים מהם קטינים, שניים מהם בגירים, נחשדו ביידוי אבנים על רכבים פלסטינים.

(-) לטענת המשטרה, המנוח וארבעת האחרים נמלטו, תוך שהם עוקפים מחסום ונוסעים במהירות, והתנהל מרדף משטרתי שבסיומו התהפך הרכב הנמלט. דומה כי אין חולק שנוצר מגע בין הרכב המשטרתי לבין הרכב הנמלט אך הסיבה לכך שנויה במחלוקת. העותרים טוענים כי הרכב המשטרתי נגח בכוונת מכוון ברכב הנמלט, בעוד שהשוטרים טוענים כי המגע נוצר לאחר שהרכב הנמלט סטה כדי לחסום עקיפתו.

(-) המשטרה סבורה כי אחד מהחשודים הבגירים, אשר לידו ישב בגיר נוסף, הוא שנהג ברכב. כיום טוען אותו בגיר כי המנוח הוא שנהג ברכב. החוקרים סבורים כי

אותו בגיר, שאינו אוחד ברישיון נהיגה וביטוח תקף, מבקש לגלגל את האשמה על המנוח (השוו למקרה הטרגי שנדון בע"פ 5302/03 מדינת ישראל נ' טל יצחק, פ"ד נט(1) 71 (2004)). בא כוח העותרים ציין בהודעת העדכון כי החוקרים ידעו או היו צריכים לדעת כי הרכב שייך למנוח, מה שמחזק לשיטתו את הטענה של הבגיר שלא הוא שנהג ברכב (כשלעצמי, התקשיתי להבין אם העותרים 2-3, הוריו של המנוח, מבקשים לטעון שבנם המנוח הוא שנהג ברכב, וראו ההערה בסיפא לפסקה 1 לעיל).

(-) לטענת המשטרה, כל הארבעה שהיו ברכב לא סיפרו לשוטרים בשטח או לכוחות ההצלה שהגיעו לשטח כי היה עמם אדם נוסף, ואף מילאו פיהם מים גם כאשר נשאלו בשטח אם היה איתם אדם נוסף.

(-) כל הארבעה שהיו ברכב, הן שני הקטינים והן שני הבגירים, שמרו על זכות השתיקה בחקירותיהם, ורק בחקירת מח"ש, שם נחקרו כמתלוננים אך תחת אזהרה, מסרו גרסה.

לא אמרנו דברים שאמרנו, אלא כדי לומר כי בשלב זה, לנוכח התמונה הלכאורית של הדברים, ראוי לתת לגורמים המוסמכים לעשות את עבודתם ללא רעשי רקע וללא הפרעה.

17. סוף דבר שדין העתירה להידחות.

ש ו פ ט

השופט י' אלרון:

1. אני מסכים לפסק דינו של השופט י' עמית ולתוצאה אליה הגיע.

2. העתירה שלפנינו עוסקת בנסיבות חקירת האירוע הטראגי בו מצא את מותו הנער אהוביה סנדק ז"ל לפני כשלושה שבועות, לאחר שהרכב בו נסע יחד עם ארבעה אחרים התהפך במהלך מרדף משטרי.

כפי שמגוללת העתירה, המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) הורה על הקמת צוות חקירה משותף למחלקה לחקירות שוטרים (להלן: מח"ש) ולימ"ר תל אביב, וזאת –

"מטעמי קידום החקירה וייעולה, מאחר שישנם היבטים באירוע בהם חשודים אזרחים ושוטרים, כאשר יש צורך למצות את שני כיווני החקירה ולא ניתן להפריד באופן מלאכותי בין האירועים" (נוסח הודעת הפרקליטות, אשר צורף כנספח להודעת העדכון מטעם העותרים מיום 25.12.2020).

3. טענת העותרים, בתמצית, היא כי המשיבה, משטרת ישראל, אינה מוסמכת כלל לחקור את נסיבות האירוע, ועל כן עליה למשוך ידיה לאלתר מהחקירה, ולהותירה בסמכותה הבלעדית של מח"ש.

טענת היעדר הסמכות מתבססת הן על לשונו של סעיף 49ט לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: פקודת המשטרה), הן על פרשנות תכליתית של סעיף זה.

אשר לפרשנות הלשונית, נטען כי הוראת הסעיף מסמיכה את מח"ש באופן בלעדי לבצע את החקירה בנסיבות בהן שוטר חשוד בביצוע עבירה ביחד עם אחר.

אשר לפרשנות התכליתית, נטען כי כאשר מתעורר חשד למעורבות פלילית באירוע מסוים הן מצד אזרחים הן מצד שוטרים, לא ניתן לתת אמון בכך שחקירת המשטרה (להבדיל מחקירת מח"ש) תתבצע "בלב נקי". לשיטת העותרים, אמון הציבור במערכת אכיפת החוק מחייב כי בנסיבות אלה "המשטרה לא תחקור את עצמה", אלא החקירה כולה תתנהל אך ורק על ידי מח"ש.

4. אף אני איני סבור כי יש לקבל את טענות העותרים.

סעיף 49ט(א) לפקודת המשטרה מורה כי חקירה של עבירה שהעונש הקבוע לצידה עולה על שנת מאסר, אשר בביצועה חשוד שוטר, לא תיערך בידי משטרת ישראל אלא בידי מח"ש.

סעיף 49ט(ב) מוסיף ומורה כי למח"ש מוקנית סמכות חקירה "גם כאשר שוטר חשוד בביצוע עבירה ביחד עם אחר", ובמקרה זה, תהא מח"ש מוסמכת "לחקור גם מי שמעורב בביצוע העבירה ואינו שוטר" (ההדגשה הוספה – י' א').

יוער, כי לפי סעיף 4 לתוספת הראשונה, במקרה בו יקבעו הגורמים המוסמכים כי חלקו של השוטר בביצוע אותה עבירה הוא משני בלבד, מח"ש אינה קונה סמכות לבצע חקירה; ואולם אין מחלוקת כי אין הדבר כן בענייננו.

לשוננו המפורשת של הסעיף מקנה אפוא סמכות חקירה למח"ש גם במקרה שבו חשודים בביצוע עבירה שוטר לצד אזרח, כשותפים לעבירה (ביצוע בצוותא, סיוע או שידול, לפי סימן ב' לפרק ה' לחוק העונשין, התשל"ז-1977; או כמי שקשרו יחדיו קשר לביצוע פשע או עוון, לפי סעיף 499 לחוק זה). כל זאת, על פי פשוטו של מקרא, כאשר השוטר והאזרח חשודים בביצוע אותה עבירה.

אלא שבענייננו, השוטרים והאזרחים (הנערים שהיו עם המנוח ברכב) אינם חשודים בביצוע אותה עבירה. אמנם, כפי שנמסר לנו על ידי באי-כוח הצדדים, אלה גם אלה חשודים בגרימת מותו של המנוח; אך היסוד העובדתי, להבדיל מן התוצאה הטראגית, שונה בכל אחת מהעבירות המיוחסות להם. כך בעוד שהשוטרים חשודים בגרימת מותו בשל התנגשות ברכב באופן שגרם לתאונה הקטלנית, הרי שהנערים חשודים בגרימת מותו ברשלנות באופן אחר, בין היתר בכך שלא דיווחו על הימצאו ברכב.

בנסיבות אלו, וכאשר כפי שנטען בפנינו לשוטרים ולאזרחים מיוחסת מעורבות פלילית בחלקים שונים של אותו אירוע, מסופקני אם למח"ש יש כלל סמכות לחקור את מעורבותם של החשודים האזרחים בפרשה; ומכל מקום ודאי הוא כי למשטרה מסורה הסמכות לעשות כן.

5. זאת ועוד, לא שוכנעתי כי תכליתו של סעיף 49ט לפקודת המשטרה מחייבת כי חקירה מסוג זה תנוהל בידי מח"ש בלבד, כטענת העותרים.

חזקת התקינות המינהלית עומדת למשטרת ישראל, ואיני מוצא להטיל דופי בהתנהלות המשטרה בחקירת הפרשה עד כה. לא זו בלבד שלא עלה בידי העותרים לסתור חזקה זו, אלא שההליך הנוסף בו נקטו במקביל במסגרת חס"מ 12659-01-21 בבית משפט השלום בירושלים, לפי סעיף 19 לחוק חקירת סיבות מוות, התשי"ח-1958, עשוי לכאורה לרמז כי הם אינם נותנים אמון גם בחקירה המנוהלת על ידי מח"ש עצמה.

6. לבסוף, כידוע, התערבותו של בית משפט זה בשיקול דעת רשויות אכיפת החוק היא מצומצמת ביותר, ושמורה למקרים חריגים בלבד בהם נפל פגם חמור ומהותי באופן

הפעלת שיקול הדעת. כך ביתר שאת כאשר מתבקשת התערבות בחקירה פלילית הנמצאת בעיצומה, כבמקרה דנן (ראו למשל בג"ץ 4267/17 התנועה למען איכות השלטון בישראל בע"מ נ' היועץ המשפטי לממשלה, בפסקה 6 (24.7.2017)).

בנסיבות הענין, כאשר מצויה החקירה בשלבי סיום, כפי שנמסר לנו בדיון שהתקיים היום, לא זו בלבד שאין עילה להתערבותנו בהחלטת המשנה לפרקליט המדינה באשר לאופן עריכת החקירה, אלא שנדמה כי אף אין בכך כל תועלת.

7. מכל הטעמים האמורים אף אני סבור כי דין העתירה להידחות.

ש ו פ ט

השופט ד' מינץ:

8. מסכים אני לתוצאה אליה הגיע חברי השופט עמית בחוות דעתו ואוסיף מילים מספר משלי.

9. ליבה של העתירה בפרשנות סעיפים 49ט(א) ו-(ב) לפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971 (להלן: הסעיפים ו-הפקודה בהתאמה) אשר דנים בסמכויות החקירה המוקנות למחלקה לחקירות שוטרים (להלן: מח"ש) ביחס לחשד לביצוע עבירה על ידי שוטר. בענייננו קיימים חשדות לביצוע עבירות המיוחסות הן לשוטרים והן לאזרחים באותה מסכת עובדתית והצדדים חלוקים בשאלה מיהו הגוף המוסמך לחקור את האזרחים באותה פרשה.

10. לעמדת העותרים, תכליתם של הסעיפים היא למנוע ממשטרת ישראל לנהל חקירה בענייני שוטריה מטעמי הגינות הליכי החקירה וכן אמון הציבור במערכות החוק במדינה. על כן במקרה דנן, בו קיימות חשדות לביצוע עבירות הן על ידי שוטרים והן על ידי אזרחים, תכלית החוק מחייבת כי כלל סמכויות החקירה תינתנה למח"ש לצורך חקירת המקרה על ראשו, קרבו וכרעיו. כפועל יוצא מכך לטענתם, חקירת המשטרה את האזרחים החשודים בביצוע העבירות המיוחסות להם בוצעה ומבוצעת בהיעדר סמכות. מן העבר השני טוענת המשיבה, כי אין בלשונו או תכליתו של החוק כדי לקבוע כי נשללות כליל סמכויות החקירה של משטרת ישראל וכי החוק מקנה לה סמכויות לחקירת אזרחים הגם שקיימים באותו אירוע חשדות לביצוע עבירות על ידי שוטרים.

11. בהתאם לתורת הפרשנות המקובלת, נדרשים בראש ובראשונה ללשון החוק והמשמעויות אותן היא יכולה לשאת. הלשון היא זו הקובעת את גבולות פרשנות דבר החקיקה (ע"א 3042/19 אביחי ורדי, נאמן לנכסי החייב יצחק יפה נ' רייכמן, פסקה 21 (29.12.2020); בר"מ 6878/17 עיריית ראשון לציון נ' נחום, פסקה 26 (6.5.2020) (להלן: עניין נחום); רע"א 7451/19 עזבון המנוח גבריאל אסולין ז"ל נ' דרויש, פסקה 6 לפסק דיני (12.10.2020) (להלן: עניין אסולין); ע"א 8511/18 פקיד שומה נתניה נ' דלק הונגריה בע"מ, פסקה 27 (26.1.2020); ע"א 450/17 אס.בי.אן הלבשה בע"מ נ' מדינת ישראל רשות המיסים, פסקה 7 לפסק דיני (29.10.2019); רע"א 3961/10 המוסד לביטוח לאומי נ' סהר חברה לתביעות בע"מ בשם מגדל חברה לביטוח בע"מ, פסקה 18 (26.2.2012)). רק כאשר לשון החוק נושאת בקרבה מספר משמעויות לשוניות מסתברות, תיבחר הפרשנות המשפטית אשר הולמת ומממשת את תכליתו של דבר החקיקה (עניין אסולין, פסקה 6; בע"מ 2255/19 פלוני נ' פלונית, פסקה 23 (23.2.2020); ע"מ 4955/07 הוועדה המקומית לתכנון ולבניה רעננה נ' קרן תורה ועבודה, פ"ד סד(2) 353, 376-377 (2010); דנג"ץ 5026/16 גיני נ' הרבנות הראשית לישראל, פסקה 17 לפסק דינה של הנשיאה מ' נאור (12.9.2017)).

12. במקרה זה פשוטו של מקרא מורה כי אין לקבל את פרשנותם התכליתית של העותרים ביחס לסעיפים, שכן לשון החוק ברורה, נהירה וחד-משמעית. ואבהיר.

13. ככלל, הגוף המוסמך לחקירת עבירות הוא משטרת ישראל. סמכויות אלו מוקנות למשטרה, בין היתר, מכוח סעיף 59 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 וסעיף 3 לפקודה (וראו: בג"ץ 2557/05 מטה הרוב נ' משטרת ישראל, פ"ד סב(1) 200, 219 (2006-2007); בג"ץ 8192/04 התנועה למען איכות השלטון בישראל נ' ראש-הממשלה, פ"ד נט(3) 145, 174 (2005)). סעיף 49ט(א) לפקודה הוא החרג לכלל, לפיו במקרה שבו קיימים חשדות לביצוע עבירה על ידי שוטר, סמכויות החקירה לעניין אותו שוטר נתונות בלעדית למח"ש. סעיף 49ט(ב) לפקודה מרחיב את החרג האמור למקרים בהם עלול להתעורר קושי ביחס לסמכויות החקירה הנתונות למשטרה ולמח"ש. היינו, במקרים בהם "שוטר חשוד בביצוע עבירה ביחד עם אחר". או אז, ורק אז, מעניק הסעיף סמכויות למח"ש לחקור גם את "האחר". הוראות הסעיפים ברורות אפוא וחד משמעיות. אכן, יש יסוד לטענות העותרים לפיהן הקניית הסמכויות למח"ש במקרים המתוארים בסעיפים נועדה לחזק את אמון הציבור במערכות החוק ולמנוע ביקורת עצמית של המשטרה על שוטריה. אולם תכלית זו אינה יכולה לעמוד לפני לשון הברורה של הוראות החוק הרלוונטיות כאשר מדובר בחשד לביצוע עבירה המיוחסת לאזרח לבדו. פרשנות תכליתית פירושה מתן פרשנות לדבר חקיקה שיש לה אחיזה בלשון החוק, אך אין פירושה

מתן פרשנות שלשון החוק אינה יכולה לשאת (והשוו: ע"א 3067/11 קיבוץ אילות נ' מנהל מע"מ אילת, פסקה 19 (20.11.2012); עניין נחום, פסקה 29 (6.5.2020); רע"א 4073/19 פלונית נ' פלוני, פסקאות 18-19 (3.12.2019)). במובן זה רתמו העותרים את העגלה לפני הסוסים.

14. בענייננו אין חולק כי האירוע בכללותו אחד הוא, אך הוא מחולק לארבעה חלקים נפרדים: יידוי האבנים; המרדף אחר מידי האבנים; קרות התאונה; אחר התאונה. החשודים בביצוע העבירות בשני חלקיה הראשונים של האירוע (יידוי האבנים וההימלטות מרכב משטרה) הם האזרחים לבדם. לכן לא יכולה להיות מחלוקת כי על פי "ברירת המחדל" סמכויות החקירה נתונות בחלקים אלו של האירוע רק למשטרת ישראל. בחלק השלישי והרביעי של האירוע חשודים הן האזרחים והן השוטרים. על כן, חלקים אלו של האירוע אכן באים בשעריו של סעיף 49ט לפקודה כפי שטוענים העותרים. משום כך החלה המשטרה לחקור את החשדות המיוחסים לאזרחים לבדם, ומח"ש החלה לחקור את החשדות המיוחסים לשוטרים.

15. טוב עשה המשנה לפרקליט המדינה (עניינים פליליים) שהורה על הקמת צוות חקירה משותף הן למשטרה והן למח"ש ואין אפוא מקום להתערבות בית משפט זה בהחלטה.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתנה היום, א' בשבט התשפ"א (14.1.2021).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט